

ניגוני נשים

ע"ש אסתר סטולמן
בית-מדרש לנשים דתיות וחילוניות
במדרשה באורנים

שמן זית זך: מחשבות על מנהיגים וייסורים

הרבה איילה שעשוע מירון, קהילת 'בבת עין' בראש העין, ממשתתפות 'יוצרות ניגון'

...האם מנהיגים יכולים להיות כאלה שאינם מחוברים לרגשותיהם, כאלה שיחסי האנוש שלהם פגומים, כאלה שהתנהלותם בתוך משפחתם היא בעייתית? מסורות על חולשותיהם של חכמים העלו בקבוצה דיון נוקב על מנהיגות. היו שהציעו להפריד בין השניים: במציאות היום יומית אכן למחות כנגד אדם שמכה את אשתו, גם אם הוא מרצה בחסד, או להחרים בתי אופנה שפגעו בפרסומיהם פגיעה קשה בתדמית האישה, אבל במישור הרחב יותר, ההגותי, התרבותי לא להימנע מלקרוא את יצירתם של אנשים גם אם ידוע שהיה פגם בהתנהלותם האישית. בהקשר זה הזכרנו את הדרישות משליח הציבור במצב של תענית גשמים (בבלי מסכת תענית דף טו עמוד א):

עמדו בתפלה. מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים, וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה.

ומפרש רש"י: **וביתו ריקם** - משמע דהוא עני, ואין לו מחיה בביתו, ובגמרא מפרש טעמא אחרנא: וגופו נקי מעבירות, שלא חטא, ולא יצא עליו שום שם רע בשום עבירה כו'.

מאידך, ממש בהיפוך, נוכל להציב את האמירה הקשה על מנהיגים מפיו של רבי יוחנן הטוען במסכת יומא שמאחורי כל מנהיג צריכה להיות תלויה "קופה (=סל) של שרצים" (תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב - דף כג):

אמר רב יהודה אמר שמואל: מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול - מפני שלא היה בו שום דופי. דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, שאם תזוח דעתו עליו - אומרין לו: חזור לאחורידך.

אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול - מפני שמחל על כבודו, שנאמר (שמואל א' י'): "ובני בליעל אמרו: מה יושענו זה, ויבזהו ולא הביאו לו מנחה, ויהי כמחריש" וכתוב (שמואל א' יא): "ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד". **ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש - אינו תלמיד חכם.**

האם ר' יוחנן אומר את הדברים כדי להצדיק את הנקמה והנטירה שלו לחברו הקרוב ביותר, לשותף המשמעותי ביותר שלו בזירת הלימוד, לחברותא שלו ריש לקיש (בבלי בבא מציעא פד)?

האם הוא רואה את עצמו כמנהיג, ראש ישיבה, ש'קופה של שרצים' תלויה מאחוריו?

והאם אפשר להחליף את 'שרצים' ב-'ייסורים'? אולי כל מנהיג זקוק לתרמיל של ייסורים שייקח איתו, כדי לאפשר לו לבוא לשליחותו לא מתוך זחיחות הדעת ולא בביטחון מופרז אלא בענווה, בהכרת מגבלותיו ומתוך רגישות לייסוריו של הזולת? וכדי שאם תזוח דעתו, כפי שמציע רב יהודה, יאמרו לו: זכור, גם אתה היית שם. גם לך זה יכול לקרות. ואולי זו המשמעות של התזכורת החוזרת (למשל: דברים ה' יד'): **"וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"** אותה פירש הרמב"ם (הרמב"ם, מורה הנבוכים, חלק שלישי פרק לט):

וזאת הכוונה חזקה אותה התורה במקומות רבים, "וזכרת כי עבד היית", מפני שפחד מן המדות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת, רצוני לומר: הבעיטה והגאווה ועזיבת הדעות האמתיות, פן תאכל ושבעת, ואמר "וישמך ישורון ויבעט".

שאלת הייסורים הייתה אחת השאלות שהבליחו במפגשי הלימוד שלנו, והיא הלכה והתחדדה עם הזמן: מה קורה במפגש (הבלתי נמנע אולי?) עם הייסורים?

האם הייסורים מקשים ומקשיחים אותנו, או שמא ממרקים ומרככים, מזקקים ומצרפים? האם הייסורים חביבים עלינו, האם אנו מתיידדים איתם ומזמינים אותם להישאר, להפוך לידידים ובני בית, או שמא ראוי לנו לעשות הכול כדי לחמוק מחברתם? האם הייסורים מלמדים אותנו דבר שלא היינו לומדים לולא הם? האם הם מעירים ומעוררים אותנו ומזכירים לנו לעשות את מלאכתנו / שליחותינו / פועלנו כאן באופן הטוב, המדויק, המזוכך יותר? ואולי היכולת שלנו לשאת ייסורים היא הנגיעה שלנו בנצח, במהות שמעבר לחיים ולמוות, כפי שמשתקף במשל הזית מהתלמוד הבבלי, שבו חוזר אלינו רבי יוחנן לומר דבר על כוחם של הייסורים (מנחות נג' עב):

למה נמשלו ישראל לזית? לומר לך: מה זית אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ואמר רבי יוחנן: למה נמשלו ישראל לזית? לומר לך: מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיבה, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא על-ידי יסורין.